

SIDE 3: MENINGER

Kronikk og debatt
side 13 til 15

Det finnes to typer frihet: frihet til og frihet fra.

Frihet og økonomi

Erik S. Reinert
KRON OG MYNT

«De hater vår frihet» sa Bush tidlig i Irak-krigen. Replikken fikk meg til å lete i husets gjemmer etter et dikt som lenge hang på mine studenthybler: «Fica proibido o uso da palavra liberdade, a qual será suprimida dos dicionários – ordet frihet skal forbys og slettes fra ordbøkene». Mitt eneste håndfaste minne fra jeg som vit. ass. for spansk- og portugisiskprofessoren på Høyskolen i St. Gallen var utplassert et sommersemester på Universitetet i Lisboa. Igjen var det aktuelt.

Amazonas' store poet Thiago de Mello var imidlertid helt opplagt at dette var Den kalde krigens kakofoni: fra Havana kringkastet Radio Habana propaganda «fra det første frie territoriet i Amerika» mens fra Miami sendte Radio Martí – slik som Radio Free Europe – antikommunistisk propaganda med et helt annet frihetsbegrep.

Det er to typer frihet: frihet til og frihet fra, og partene i den kalde krigen snakket om ulike typer. Kubanerne snakket om frihet fra sult, nød og analfabetisme, og de klarte å skape lavere barnedødelighet og analfabetisme enn USA. Det er imidlertid helt opplagt at dette var skjedd på bekostning av mange viktige friheter til. Et godt samfunn består av en balanse mellom det vi kan kalle positive (frihet til) og negative friheter (frihet fra). Friheten til å bære våpen må balanseres mot friheten fra å bli skutt. FNs Menneskerettighetserklæring fra 1948 er et dokument der disse to frihetene begge er til stede på en forbillig måte. Hvorfor er det hele da så vanskelig?

En hovedgrunn til at det er vanskelig er at vi fremdeles lever i lydskyggen av Den kalde krigens ideologiske kakofoni: Med nyliberalismens triumfalisme etter Berlinmurens fall mistet økonomifaget forståelsen for den sentrale mekanismen som skaper de materielle forutsetningene for den frihet fra sult og nød som danner grunnlaget for friheten til.

Alt på 1500-tallet ble man klar over at politisk frihet – demokrati – kun oppstod på steder med en viss økonomisk struktur: i byer med stor arbeidsdeling (mange yrker) og industri. Svært mange økonomer forstod da at veien til demokrati var gjennom først å endre landets økonomiske struktur. Den italienske økonomen Ferdinando Galiani (1728–1787) skrev «gjennom industrialisering kan man kurere menneskehetens to største onder: overtro og slaveri». Ale-

ILLUSTRASJON: KNUV LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

xis de Tocqueville (1805–1859) oppsummerte i et bredt historisk sveip: «Jeg tror ikke det går an å finne en eneste industri- og handelsnasjon fra tyrerne (dvs fønikerne) til florentinerne og engelskmennene som ikke også har vært fri. Det finnes derfor en nær og nødvendig forbindelse mellom disse to tingene: frihet og industri». Dette forstod George Marshall da han i 1947 kunnngjorde Marshallplanen som skulle reindustrialisere Europa etter andre verdenskrig, og dette forstod Ernesto «Che» Guevara som Cubas industriminister.

Når det rapporteres om sultkatastrofer, økende slaveri og nasjonalstater som kollapser er ikke dette fra industrialiserende land. Hele Verdensbankens liste på rundt 50 nasjonalstater som er i ferd med å kollapse, har det til felles at industrien utgjør en forsvinnende liten del av BNP. Selv er vi i ferd med å gå over i en «tjenesteøkonomi», men en gradvis utvikling i den retningen er naturlig for et rikt land. Den nye kunnskapsintensive tjenestektoren har de samme karakteristika som industrien: dynamisk imperfekt konkurranse, stordriftsfordeler og en markedsrettet konkurranse som muliggjør høyere lønninger. Dette er en sektor som heller

ikke kan bli sterk uten etterspørsel fra industrien.

Under Opplysningstiden hevdet den franske økonomen Simon Linguet at det der og da var et motsetningsforhold mellom handelsfrihet (en frihet til) og frihet fra sult. Der er vi igjen. Intet land har noen gang industrialisert uten en periode med beskyttelse av sin industri. Dette forstod økonomene inntil relativt nylig. I 1950 så man Afrikas problem som en uendelig sløsing med menneskelige ressurser fordi halvparten av de sysselsatte i landbruket kunne fjernes uten at produksjonen sank. En industrialisering ville sysselsatte disse. I 2007 ser vi Afrikas problem som en mengde mennesker som har for lite mat og dårlig helse. Vi skaffer dem mat og helse, men ikke sysselsetting. For tidlig frihandel gjør det umulig å industrialisere, og vi umuliggjør den historiske prosessen som gradvis og parallelt bygger opp både friheter fra og friheter til. 500 års akkumulert erfaring er vekk. Hva heter det motsatte av opplysningstiden? Uvitenshetens tidsalder?

Se http://www.un.org/esa/desa/papers/2006/wp14_2006.pdf

Erik S. Reinert, siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS).
ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.ekonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Dumt og uklokt

Dagsnytt Atten hadde mandag gjort det sensasjonelle valg å la redaktørene **Magne Lerø** og **Arne Strand** kommentere Øystein Djupedals utskeielser.

Lerø stakk av med overskriftene, ved å hevde at Djupedal hadde opptrådt **dumt og uklokt**.

Ekspertkommentatorenes analytiske evner når stadig nye høyder.

Men nei

Overskrift på Startsidene i går: **Re-**

daktør går av (Hegn- nar).

Det var nok ikke så vel. Meldingen gjaldt

Ikke kvitt ham ennå

Sunnørsposten.

Ærlig talt

Norad krever ifølge en NTB-overskrift at **Kirkens Nødhjelp** kutter partnere.

Vel kan det trenge nytenking i bistanden, men dette må være i overkant brutalt.

Avklaring

De lutherske kirkene i verden **har nå langt på vei en felles forståelse av hva en biskop er,** melder NTB.

Mye tyder på at det blir

verre å finne en omforent plassering av **vikarprestene**.

Mon det

Carl I. Hagen vil bli **pleid av familier** når han blir gammel, vet Nettavisen å fortelle.

Spørsmålet er om tami- ler vil pleie Hagen.

Ikke så attraktiv?